

правил. Вместе с тем, ориентация на такой раздел системной инженерии как инженерия требований [4] позволяет отобразить возникновение норм, правил, организационных рутин и институтов в контексте формализации взаимных требований друг к другу участников социально-экономической системы.

Выводы. Таким образом, в статье обозначены направления использования инструментария новой дисциплины – системная инженерия – для моделирования жизнедеятельности социально-экономических систем в условиях антикризисного развития. Преимуществом такого подхода является осознание целостности экономического объекта и повышение качества разработки на этой основе стратегических альтернатив, целей развития, практик хозяйственной деятельности, встроенности элементов системы в среду при оптимизации их состава и взаимосвязей и т.д. Вместе с тем, требует проведения значительных дополнительных исследований именно проблема трансформации имеющихся стандартов и подходов системной инженерии по отношению к промышленным

предприятиям и прочим субъектам хозяйствования, особенно с учетом их антикризисного развития.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Антонов А.В. Системный анализ/ А.В. Антонов. – М.: Высшая школа, 2004. – 454 с.
2. Спицнадель В.Н. Основы системного анализа: учеб. пособие/ В.Н. Спицнадель. – СПб: Изд. дом "Бизнес-пресса", 2000. – 326 с.
3. Firesmith D.G. The Method Framework for Engineering System Architectures / D.G. Firesmith, P. Capell, D. Falkenthal, C.B. Hammons, D. Latimer, T. Merendino. – New York: Taylor & Francis Group, 2009. – 482 p.
4. Guide for Using the Incremental Commitment Model for Systems Engineering of DoD Projects. Version 0.5 [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://csse.usc.edu/csse/TECHRPTS/2009/usc-csse-2009-500/usc-csse-2009-500.pdf>
5. Holt J. UML for System Engineering: watching and wheels. The Instructions of Engineering and Technology/ J. Holt. – London: IET, 2007. – 375 p.

*Рецензент д.э.н., профессор ОНАС им.А.С.Попова Орлов А.С.
Эксперт редакционной коллегии к.э.н., доцент УкрГАЗТ Уткина Ю.Н.*

УДК 658.8

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Шевлюга О.Г., аспірант (СумДУ)

У статті виділено підсистему управління техніко-технологічним розвитком підприємства, показано її взаємозв'язок з іншими підсистемами підприємства, досліджено ступінь впливу внутрішніх та зовнішніх факторів середовища на підсистему управління техніко-технологічним розвитком. Проаналізовано вплив кадрової, виробничої, інноваційної, фінансово-економічної та маркетингової підсистем підприємства на підсистему управління техніко-технологічним розвитком. Фактори зовнішнього середовища (макросередовища) поділено на дві групи, які чинять вплив I та II рівня.

Ключові слова: техніко-технологічний розвиток, фактори внутрішнього впливу, фактори мікросередовища, фактори макросередовища, підсистема підприємства.

ВЛИЯНИЕ ВНУТРЕННИХ И ВНЕШНИХ ФАКТОРОВ НА ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Шевлюга Е.Г., аспирант (СумГУ)

В статье выделена подсистема управления технико-технологическим развитием предприятия, показана ее взаимосвязь с другими подсистемами предприятия, исследована степень влияния внутренних и внешних факторов среды на подсистему управления технико-технологическим развитием. Проанализировано влияние кадровой, производственной, инновационной, финансово-экономической и маркетинговой подсистем предприятия на подсистему управления технико-технологическим

развитием. Факторы внешней среды (макросреды) поделены на две группы, оказывающие влияние I и II уровня.

Ключевые слова: *техничко-технологическое развитие, факторы внутреннего влияния, факторы микросреды, факторы макросреды, подсистема предприятия.*

INFLUENCE OF INTERNAL AND EXTERNAL FACTORS ON THE INDUSTRIAL ENTERPRISE TECHNICAL-TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

Shevliuga O.G., Post-Graduate Student (SSU)

The article highlights technical-technological development management subsystem of the enterprise. Its relationship with other subsystems of the enterprise is shown. Control subsystem and manageable subsystem of enterprise are allocated. The main subsystems of the enterprise are: personnel, manufacturing, innovation, financial and economic, marketing subsystems. The factors of the internal environment and external environment of the enterprise, microenvironment factors are allocated. The influence degree of internal and external environment factors, microenvironment factors on technical-technological development management subsystem is investigated. The influence of enterprise subsystems on technical-technological development management subsystem is analyzed. Microenvironment factors represent the consumers of the products; suppliers of resources, equipment and materials; business competitors; trade negotiators; contact audience. External environment factors (macro environment) are divided into two groups, with I and II influence levels.

Keywords: *technical-technological development, factors of internal influence, factors of microenvironment, factors of macro environment, enterprise subsystem.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими завданнями. Завдання підвищення рівня техніко-технологічного розвитку промислового підприємства набуває все більшого поширення. Це пов'язано з неефективним рівнем використання наявних основних виробничих фондів, а також низьким рівнем виконання прогресивних технологічних процесів. Виділення основних підсистем підприємства та підсистему управління техніко-технологічним розвитком в межах підприємства дозволить більш ефективно управляти ним, а також своєчасно перерозподіляти ресурси для досягнення максимального ефекту. На будь-яке підприємство в цілому і на його підсистеми впливають безліч внутрішніх і зовнішніх факторів, а також факторів мікросередовища, які або сприяють його ефективному функціонуванню, або стримують його. Врахування окреслених моментів підкреслює актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певна кількість вітчизняних науковців, таких як Телетов О.С. [1], Рахмана І.А. [2], Харченко В.А. [3] та ін. розглядають підприємство як систему, виділяючи його окремі складові – підсистеми. Існує багато авторських підходів до виділення внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на діяльність промислового підприємства, а також на окремі його складові [4, 5, 6, 7, 8].

Невирішеними частинами загальної проблеми є виявлення факторів внутрішнього та зовнішнього впливу на підсистему техніко-технологічного розвитку промислового підприємства.

Метою статті є аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на підсистеми підприємства, а також виділення підсистеми управління техніко-технологічним розвитком в системі управління підприємством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Підприємство як система характеризується взаємодією і змінюваням керуючої і керованої підсистем [1]. Керуюча підсистема представлена керівництвом підприємства, менеджерами, науковцями, аналітиками, експертами, новаторами, консультантами тощо. Ця підсистема виконує функцію управління підприємством. Її особливостями є методи управління підприємством, організаційна структура підприємства, оперативне прийняття управлінських рішень, взаємодія підрозділів підприємства. Керуюча підсистема впливає на складові техніко-технологічного розвитку, оскільки від ефективного управління підприємством залежить його здатність до підвищення рівня ТТР, що сприяє підвищенню ефективності функціонування підприємства та його конкурентоспроможності.

До складу керованої підсистеми входять кадрова, виробнича, фінансово-економічна, інноваційна, маркетингова підсистеми.

Кадрова підсистема (система управління кадрами) є реалізатором функцій управління кадрами та являє собою сукупність пов'язаних, погоджених методів й засобів управління кадрами підприємства, які покликані упорядкувати, організувати й направити на досягнення мети діяльність кадрів [9]. Вплив кадрової підсистеми

полягає в тому, що використання нового обладнання та впровадження прогресивних технологічних процесів вимагає навчання та підвищення кваліфікації кадрів, тому якість кадрів має безпосереднє значення для ТТР.

Виробнича підсистема об'єднує працюючих, знаряддя праці та предмети праці, необхідні для функціонування системи у процесі створення продукції або надання послуги. Високий ступінь впливу на підсистему управління ТТР пояснюється тим, що використання нових прогресивних технологічних процесів (технологічних інновацій) являє собою технологічну складову ТТР. Максимально можливе їх використання підвищує рівень ТТР підприємства.

Фінансово-економічна підсистема є комплексом економічних відносин всередині підприємства, що опосередковують рух фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію функцій і завдань організаційної системи в умовах нестабільності та мінливості зовнішнього середовища. Її формування і межі регламентовані законодавством та регулюються державою. Наявність власних фінансових ресурсів або можливість залучення інвестиційних коштів дозволить підвищити існуючий або перейти на новий рівень ТТР.

Інноваційна підсистема представляє собою сукупність елементів організаційного, структурного та функціонального характеру, які в процесі взаємодії визначають умови реалізації інноваційної діяльності та її забезпечення з метою комерціалізації результатів НДДКР, їх створення, обміну, адаптації і трансферу, що забезпечує розвиток та підвищення інновативності підприємства [10]. Високий ступінь впливу на підсистему управління ТТР пояснюється тим, що використання нових прогресивних технологічних

процесів (технологічних інновацій) являє собою технологічну складову ТТР. Максимально можливе їх використання підвищує рівень ТТР підприємства.

Маркетингова підсистема спрямована на вивчення попиту та вимог ринку з подальшим урахуванням цієї інформації для вдосконалення виробничої та збутової діяльності підприємства та орієнтації на випуск конкурентоспроможних видів продукції. Маркетингова підсистема відповідає за якісне представлення всього підприємства на ринку. Наслідки змін в діяльності підприємства, що накопичуються, та характерні маркетинговій підсистемі складаються з цінової політики (співвідношення «ціна/якість»), асортиментного ряду, модифікації, інноваційності, екологічності продукції, розширення сегменту ринку, збут власної продукції. Вплив маркетингової підсистеми на підсистему управління ТТР характеризується сильним зворотним зв'язком. Високий рівень ТТР підприємства посилить маркетингову складову: надасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності продукції, розширить ринки збуту, задовольнити запити споживачів.

Пропонується виділити підсистему управління техніко-технологічним розвитком (ТТР) підприємства, яка включає сукупність взаємопов'язаних елементів, процесів, зворотних зв'язків, об'єднуючих технічну і технологічну складову діяльності підприємства, які забезпечують його ефективне функціонування. Це виділення є умовним, здійснюється з метою визначення місця вказаної підсистеми в системі управління підприємством.

Характеристика основних підсистем підприємства, а також їхній вплив на підсистему техніко-технологічного розвитку представлені відповідно в табл. 1 і табл. 2.

Таблиця 1

Характерні особливості і завдання основних підсистем підприємства

Назва підсистеми	Характерні особливості та завдання
1	2
<i>Керуюча підсистема</i> (функції управління)	Методи управління підприємством, організаційна структура підприємства, оперативне прийняття управлінських рішень, взаємодія підрозділів підприємства...
<i>Керована підсистема</i>	
Кадрова підсистема	Ефективне використання кадрів, кадрове забезпечення підприємства, професійний розвиток, мотивація та стимулювання кадрів, кваліфікація персоналу...
Виробнича підсистема	Раціональна організація виробничого процесу, технологічний рівень, виробничі потужності і обладнання, наявність, доступність та якість використання виробничих ресурсів, використання гнучких виробничих систем, структура основних виробничих фондів, рівень їх зносу...
Інноваційна підсистема	Проведення НДДКР, впровадження інновацій, ефективність реалізації інноваційних рішень...

1	2
Фінансово-економічна підсистема	Наявність вільних фінансових коштів, прибуток, залучення інвестиційних коштів, джерела фінансування...
Маркетингова підсистема	Розширення ринків збуту, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, задоволення потреб споживачів, асортиментний ряд продукції, співвідношення «ціна/якість», розширення зв'язків з постачальниками...
<i>Підсистема управління техніко-технологічним розвитком підприємства</i>	Впровадження технологічних інновацій, ефективне використання основних виробничих фондів, рівень технологій та можливість їх підвищення...

Таблиця 2

Вплив підсистем підприємства на підсистему техніко-технологічного розвитку

Назва підсистеми	Ступінь впливу	Характер впливу
Керуюча підсистема	Високий прямий	Впливає на складові техніко-технологічного розвитку, оскільки від ефективного управління підприємством залежить його здатність до підвищення рівня ТТР, що сприяє підвищенню ефективності функціонування підприємства та його конкурентоспроможності
Кадрова підсистема	Середній прямий	Використання нового обладнання та впровадження прогресивних технологічних процесів вимагає навчання та підвищення кваліфікації кадрів
Виробнича підсистема	Високий прямий	Значний вплив пояснюється тим, що удосконалення існуючих основних фондів та використання нових становить технічну складову ТТР. Ефективне використання основних фондів підвищує рівень ТТР.
Інноваційна підсистема	Високий прямий	Високий ступінь впливу пояснюється тим, що використання нових прогресивних технологічних процесів (технологічних інновацій) являє собою технологічну складову ТТР. Максимально можливе їх використання підвищує рівень ТТР підприємства
Фінансово-економічна підсистема	Високий прямий	Наявність власних фінансових ресурсів або можливість залучення інвестиційних коштів дозволить підвищити існуючий або перейти на новий рівень ТТР
Маркетингова підсистема	Високий зворотній	Високий рівень ТТР підприємства посилить маркетингову складову: надасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності продукції, розширить ринки збуту, задовольнити запити споживачів

Керуюча і керована підсистеми становлять внутрішнє середовище підприємства, які тісно взаємопов'язані і взаємообумовлені. На вході до підприємства знаходяться ресурси: матеріальні, фінансові, кадрові, технічні, технологічні, інформаційні, природні тощо. На виході мається результат, якого намагається досягти підприємство в процесі господарської діяльності: готова продукція або послуги, прибуток, зниження витрат, екологічний або соціальний ефект, доля ринку, зростання тощо.

Фактори, які впливають на підприємство і його техніко-технологічний розвиток, поділяються на внутрішні і зовнішні.

Балабанова Л.В. [4, с. 82] до факторів внутрішнього середовища підприємства відносить: організацію, виробництво, фінанси,

маркетинг, персонал, внутрішній клімат, організаційну культуру, імідж.

Автори Кривешко О.В., Сідун П.В. [5] до внутрішніх факторів відносять: систему управління; фінансове забезпечення, можливість додаткових інвестицій і доступ до фінансових ресурсів; виробничі потужності та виробничий потенціал; інновації; доступ до якісних і дешевих ресурсів (сировини, матеріалів, напівфабрикатів).

Ми вважаємо, що до внутрішніх факторів слід віднести: виробничі, кадрові, маркетингові, фінансово-економічні та інноваційні. Ці фактори відповідають підсистемам підприємства. Розглядаючи підсистему техніко-технологічного розвитку як підсистему управління підприємства, необхідно зауважити, що вона тісно взаємодіє з іншими підсистемами.

Ще одну групу факторів, що чинять вплив на будь-яке підприємство, представляють фактори мікросередовища підприємства. До них відносяться: споживачі продукції; постачальники ресурсів, обладнання, матеріалів; підприємства-конкуренти; торговельні посередники, які взаємодіють з підприємством щодо збуту продукції; контактні аудиторії (організації або окремі особи, які виявляють інтерес до діяльності компанії і здатні впливати на досягнення її цілей) [6, с. 41].

До контактних аудиторій належать: власники та працівники підприємства; кредитори, дебітори, фінансові установи; засоби масової інформації; популярні особи; громадські організації тощо.

Родіонов О.В. сукупність елементів впливу зовнішнього середовища об'єднує в кілька груп: державне регулювання, товарні ринки, ринкова інфраструктура, природно-ресурсний потенціал, трудові ресурси, а також соціально-політична ситуація [7].

Ще один підхід до виділення факторів впливу зовнішнього середовища на виробниче підприємство включає: фінансові, управлінські, технологічні, кадрові фактори; рівень попиту на

товар; доступ до сировини і матеріалів; об'єктивні характеристики товару; конкурентоспроможність системи збуту; правову та економічну середу, маркетингову активність [5].

Балабанова Л.В. до зовнішніх факторів (чинників макросередовища) відносить чинники політико-правового, економічного, соціально-демографічного, технологічного і культурного характеру [4, с. 81].

На підставі викладених вище підходів, можна виділити наступні фактори зовнішнього середовища, які впливають на рівень техніко-технологічного розвитку:

- фактори впливу I рівня (чинять більш сильний вплив): інвестиційний клімат; науково-виробничий потенціал; рівень розвитку інфраструктури; кон'юнктура ринку; соціальні, демографічні, культурні фактори; технологічні чинники;

- фактори впливу II рівня: політична стабільність; економічна ситуація в країні; правові фактори.

Вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на підсистеми підприємства представлено на рис. 1.

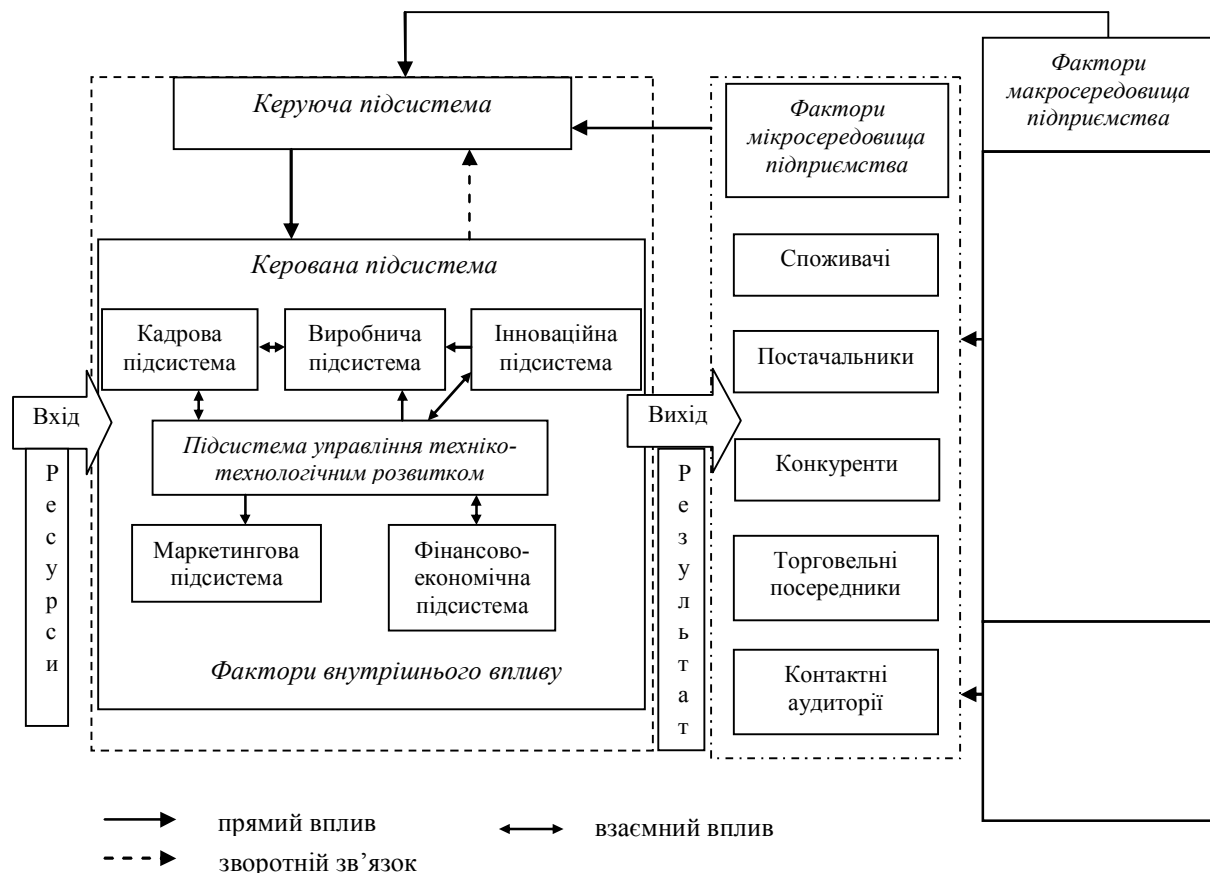

Рис. 1 Вплив факторів внутрішнього, зовнішнього середовища та мікросередовища на підсистему управління техніко-технологічним розвитком в системі управління підприємством

Таким чином, підсистема управління техніко-технологічним розвитком більш тісно пов'язана з виробничою, інноваційною та фінансово-економічною підсистемами, ніж з іншими.

Висновки. На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що підсистема управління техніко-технологічним розвитком тісно пов'язана з виробничою, інноваційною та фінансово-економічною підсистемами. Розглянуті групи факторів прямо і побічно впливають на підприємство і на його техніко-технологічний розвиток. Більш детальний їх аналіз дозволить оперативно і якісно реагувати на їх зміни, і по можливості, керувати ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Телетов О.С. Маркетинг продукції виробничо-технічного призначення. – Суми: Вид-во Сумського державного університету, 2002. – 231 с.
2. Рахмана І.А. Наслідки змін в діяльності підприємства в після інвестиційному періоді / І.А. Рахмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eme.ucoz.ua/pdf/242/rakhmana.pdf>.
3. Харченко В.А. Системний підхід в управлінні підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789.pdf>.
4. Балабанова Л.В. Маркетинг: підручник / Л.В. Балабанова. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2002. – 562 с.
5. Кривешко О.В. Чинники формування конкурентоспроможності підприємств та кластерів // О.В. Кривешко, П.В. Сідун // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2011. – № 720. – С. 180-188.
6. Петруня Ю.Є. Маркетинг: навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 325 с.
7. Родіонов О.В. Дослідження впливу чинників зовнішнього середовища на конкурентоспроможність і репутацію підприємства // О.В. Родіонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-3/doc/2/03.pdf>.
8. Христенко Л.М. Вплив чинників зовнішнього середовища на ефективність управління підприємством / Л.М. Христенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 2, № 4. – С. 141-144.
9. Котельникова Ю.М. Система управління кадрами як основний елемент системи управління підприємством / Ю.М. Котельникова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eprints.kname.edu.ua/3623/1/332-339_%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf.
10. Копішинська К.О. Структура та контурність функціонування інноваційної системи підприємства / К.О. Копішинська // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. – №44(1017) – С. 79-85.

*Рецензент д.е.н., професор СумДУ Ілляшенко С.М.
Експерт редакційної колегії д.е.н., професор УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 658.51

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

*Якименко Н.В., д.е.н., професор,
Федорова В., магістр (ХТЕІ КНТЕУ)*

Вивчено теоретичні підходи і засади класифікації конкурентних переваг, у тому числі торговельних підприємств. Визначено, що можливість підвищення конкурентоспроможності торговельного підприємства визначається наявністю стійких конкурентних переваг. У взаємовідносинах торговельного підприємства зі споживачем потрібно активно застосовувати «маркетинг взаємовідносин», який спрямований на формування та підтримку довгострокових зв'язків, що задовольняють споживачів. Маркетинг взаємовідносин орієнтований на довгострокову співпрацю і має на меті надання споживачам довгострокових цінностей.

Ключові слова: конкурентна перевага, конкурентоспроможність, лояльність, маркетинг, класифікація.